

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

GWJ ./ Allmän åklagare m.fl.
angående **medhjälp till försök till mord m.m.**

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att svara på GWJ:s överklagande. Följande anføres.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och anser inte att det finns något skäl för prövningstillstånd i målet.

Bakgrund

Det har genom bevistalan mot den underårige YA klarlagts att han gjort sig skyldig till försök till mord mot sex målsägande genom att den 9 juni 2023 skjuta och försöka skjuta mot dem med en pistol.

GWJ är dömd för medhjälp till försök till mord den 27 maj–9 juni 2023 och grovt skyddande av brottsling den 10–15 juni 2023. Påföljden har, med beaktande av en tidigare dom, bestämts till fängelse i sju år. Han ska betala skadestånd till målsägandena.

Medverkansgärningen består i att GBJ den 27 maj 2023 har hjälpt YA att rymma från ett HVB-hem i Kalmar kommun och sett till att denne blivit transporterad till Stockholmsområdet. GWJ har därefter möjliggjort och/eller bidragit till att YA kunnat uppehålla sig i Stockholmsområdet fram till mordförsöket, dels genom att låta honom bo/uppehålla sig i GWJ:s bostäder i Stockholm och Älvsjö, dels genom att se till att ett hotellrum i Järfälla tillgängliggjorts för honom.

Gärningen som utgör skyddande av brottsling består i att GWJ, efter att mordförsöken avslutats, uppsåtligen dolt YA och hjälpt honom att komma undan brotten genom att se till att ett hotellrum i Järfälla tillgängliggjorts åt honom den 10–15 juni 2023.

Tingsrätten, som konstaterade att GWJ gjort sig skyldig till grovt skyddande av brottsling i enlighet med gärningspåståendet, bedömde att handlandet att dölja YA var så pass nära förbundet med främjandet av dennes gärning att GWJ inte borde dömas särskilt för döljandet. Vid den bedömningen beaktades att GWJ:s döljande av YA är klart underordnat hans främjande av YA:s gärning och att

tillgängliggörandet av hotellrummet i huvudsak skett redan innan YA begick gärningen. GWJ:s döljande av YA framstod därför för tingsrätten som en förlängning av hans främjande av YA:s gärning. Detta gäller enligt tingsrätten även om GWJ fortsatte att tillgängliggöra hotellrummet för YA efter hans gärning.

Hovrätten dömde, till skillnad från tingsrätten, GWJ för medhjälp till försök till mord och grovt skyddande av brottsling i konkurrens. I likhet med tingsrätten konstaterade hovrätten att GWJ:s gärning bestående i att han efter att mordförsöken avslutats dolt YA genom att se till att hotellrum tillgängliggjorts för denne, är underordnad GWJ:s främjande av försöken till mord. Med beaktande av att medhjälpsgärningen var avslutad före gärningen som inneburit skyddande av brottsling inletts anser emellertid hovrätten att det saknas förutsättningar för att anse den senare gärningen ingå i – och vara medbestraffad med – den förra gärningen. GWJ ska därför dömas särskilt för grovt skyddande av brottsling.

Överklagande

GWJ har yrkat att Högsta domstolen ska frikänna honom från ansvar för medhjälp till försök till mord och grovt skyddande av brottsling och till följd av detta avslå målsägandenas skadeståndsyrkanden. Han yrkar att påföljden under alla förhållanden ska lindras.

Som grund för prövningstillstånd har han gjort gällande att det finns behov av vägledning i frågan om brottet grovt skyddande av brottsling ska anses ingå i brottet medhjälp till försök till mord eller om det ska dömas särskilt för det brottet. Han har vidare gjort gällande att det behövs vägledning i frågan om hur individualiserad huvudgärningen måste vara till sin typ och konkreta utformning i tid och rum för att medhjälpsansvar för GWJ ska kunna dömas ut.

Min bedömning

Om någon döljer den som begått brott, hjälper honom eller henne att komma undan, undanröjer bevis eller på annat liknande sätt motverkar att brottet upptäcks eller att någon lagförs för det, döms enligt 17 kap. 11 § brottsbalken för skyddande av brottsling till böter eller fängelse i högst två år. Om brottet är grovt döms för grovt skyddande av brottsling till fängelse i lägst ett och högst sex år.

Avsikten med straffbestämmelsen om skyddande av brottsling är framför allt att skydda statens brottsutredande verksamhet och dess verkställande av påföljd för brott (prop.1992/93:141 s. 48). Kriminaliseringen tar sikte på handlingar som är ägnade att göra att en brottsling blir svåråtkomlig för straffrättskipningen eller, i vart fall, att hans brottslighet blir svår att beivra. För straffbestämmelsens tillämpning krävs att ett brott har begåtts. Att påföljd inte kan dömas ut för

brottet, t.ex. för att gärningspersonen var under 15 år, hindrar inte ansvar för skyddande av brottsling.

Högsta domstolen har i ett löpande avgörande från 2015 uttalat att inte allt som kan vara till fördel för en brottsling som vill komma undan är kriminaliserat som skyddande av brottsling. Vid avgränsningen av straffbestämmelsens räckvidd måste det ses till att den inte tillämpas så vidsträckt att sådana handlingar bestraffas som enligt vanlig uppfattning utgör oskyldiga tjänster. Det måste ställas krav på att de hjälpåtgärder som bedöms som brott är någorlunda kvalificerade. Alldagliga och obetydliga handlingar faller alltså utanför det straffbelagda området. Ett exempel som angavs var att någon erbjuder en brottsling mat och ett annat är att man låter en brottsling helt öppet vistas i ens hem. (Se HD B 3877-13 med hänvisning till Magnus Ulväng, m.fl., Brotten mot allmänheten och staten, 2 uppl. 2014, s. 241 f.)

GWJ är dömd för att han dolt brottslingen YA genom att tillhandahålla honom ett gömställe i ett hotellrum efter brottet. Att boka ett hotellrum som gömställe för en underårig skytt som han känner ytligt och hjälpt att utföra allvarlig brottslighet kan inte uppfattas vara en sådan alldaglig och obetydlig handling som faller utanför det straffbara området.

När det gäller konkurrensfrågan, så finns det visserligen ett utrymme att bedöma skyddande åtgärder som en brottsling har nytta av först efter brottet inom ramen för medverkansansvaret. En sådan tolkning förutsätter dock enligt min uppfattning att de skyddande åtgärderna har utförts innan brottslingen har fullbordat sitt brott. Att åtgärder vidtagits före brottet för att skydda brottslingen efter genomförd gärning skulle under vissa förutsättningar kunna uppfattas utgöra ett främjande av huvudbrottet.

I det här fallet har GWJ via sin bror i flera omgångar efter brotten bokat hotellrummet som använts för att dölja YA. På kvällen den 9 juni, d.v.s. efter att YA har begått brotten, har GWJ haft kontakt med sin bror för att denne skulle kontakta hotellet om betalningen för bokning av hotellrummet till nästa dag. Därefter har hotellrumsbokningen förlängts på uppdrag av GWJ den 10–11 juni, den 11–13 juni och den 13–15 juni. Det framgår av utredningen att YA har vistats på hotellrummet under denna tidsperiod.

GWJ har alltså under perioden den 10–15 juni, efter att mordförsöken avslutats, dolt YA genom att se till att ett hotellrum tillgängliggjorts för denne. Det finns i det här fallet inte förutsättningar för att anse att brottet skyddande av brottsling ska bedömas som ett främjande av YA:s brott. Han ska, som hovrätten funnit, dömas särskilt för grovt skyddande av brottsling.

När det gäller frågan om hur individualiserad huvudgärningen måste vara till sin typ och konkreta utformning i tid och rum för att medhjälpsansvar för GWJ ska kunna dömas ut, så ansluter jag mig till domstolarnas bevisvärdering.

Enligt den s.k. täckningsprincipen krävs inte fullständig överensstämmelse mellan en tilltalads föreställning om händelseförloppet och det verkliga förloppet. När flera är inblandade i en brottslig verksamhet har inte alltid varje medverkande vetskap om hur brottet närmare går till, och detta kan inte heller krävas för att uppsåtskravet skall vara uppfyllt. Ett grundläggande krav är att det vid uppsåtliga brott fordras att brottsrekvisiten enligt det tillämpliga straffbudet är täckta av uppsåt. (Se ”Medhjälpen till skattebrottet” NJA 2007 s. 929.)

Domstolarna har funnit att GWJ har insett att YA skulle begå ett eller flera mord. Han har haft kännedom om den övergripande planen inför brotten och skjutningen har utförts i nära anslutning till GWJ:s främjande åtgärder. Domstolarna har vidare funnit det klarlagt att GWJ måste ha insett att skjutvapen skulle användas. När det gäller antalet begångna mord som GWJ haft uppsåt till att främja ansluter jag mig till domstolarnas bedömning att det ligger i främjandets karaktär att den eller de specifika måltavlorna eller antalet personer som skulle skjutas visserligen inte varit bestämt på förhand, men att det står klart att GWJ måste ha insett risken för att många människor skulle skadas och/eller dödas när en mycket ung person utan erfarenhet av skjutvapen skulle skjuta för honom tidigare obekanta personer på allmän plats. GWJ måste därför ha insett att risken varit betydande att YA skulle kunna skjuta och döda flera personer. Insikten har inte avhållit honom från att delta vid främjandet av gärningen. GWJ har alltså, som domstolarna funnit, faktiskt främjat och haft straffrättsligt likgiltighetsuppsåt att främja YA:s gärning i dess helhet. GWJ ska därför dömas för medhjälpsansvar till försök till mord i sex fall.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan inte föranleda prövningstillstånd på denna grund.

I Åklagarmyndighetens och Ekobrottsmyndighetens gemensamma lista över prioriterade prejudikatfrågor för år 2025 finns frågan om straffansvarets räckvidd enligt 17 kap. 11 § brottsbalken med, men då enbart när det gäller hur långt straffansvaret sträcker sig när gärningspersonen för huvudbrottet inte är identifierad eller när den person som är misstänkt för skyddande av brottsling tidigare varit misstänkt för huvudbrottet.

I den allmänna frågan om konkurrens som överklagandet väcker finns det enligt min uppfattning inte något behov av vägledning, eftersom etablerade principer gäller. Inte heller i övrigt anser jag att det finns något skäl för prövningstillstånd med anledning av vad som anförts i överklagandet (jfr ”Medhjälpen till skattebrottet” NJA 2007 s. 929 och ”Förväxlingen” NJA 2022 s. 675).

Bevisuppgift och handläggning

Jag ber om att få återkomma med bevisuppgift och synpunkter på målets handläggning om prövningstillstånd skulle meddelas.

Katarina Johansson Welin

Eva Bloch

Kopia till

Kammaråklagare Robert Damberg
Södra åklagarkammaren i Stockholm (AM-83507-23)
Utvecklingscentrum